

Hollán Miklós *

A korrupció tilalomfái

Korrupciós bűncselekmények – integritásszemléletben **

A tanulmány bemutatja és összefüggésükben vizsgálja azokat a büntetőtvényekben, más jogszabályokban és etikai kódexekben található magatartási és viselkedési szabályokat, amelyek a korrupció megelőzésére irányulnak. Ennek keretében – egy rövid elméleti bevezetőt követően – a büntetőjogi szakirodalomban új megközelítésben (nevezetesen integritásvédelmi szemszögből) vizsgálja meg a korrupciós bűncselekmények két (más tekintetben is alapvető, és egymással is összefüggő) kérdéskörét, a védett érdekek (jogi tárgyak) meghatározását, illetve az előny jogtalanságának fogalmát.

1. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1.1. KORRUPCIÓ VS. INTEGRITÁS

Az integritás szó – a latin *in-tangere* fogalomból ered és – egyik jelentéstartalma a „feddhetetlenség, tisztesség, becsület”¹, aminek ellentétpárjaként szinte kívánkozik a korrupció, ami ismeretesen „megvesztegethetőség [...], általános romlottság züllött állapotok a közéletben”.² Ha az integritás metaforája az egészséges szervezet, akkor a korrupció az abban megtelepedő (megtelepedni kívánó) élősködő.³

E tanulmány vonatkozásában

- „az integritás a közigazgatásban olyan működésmódot jelent, amely lehetővé teszi, hogy [...] a közigazgatási szervezet a ráruházott hatalmat és erőforrásokat a demokratikus értékeknek és szabályoknak megfelelően, a hivatalosan elfogadott és igazolt közérdek

* Egyetemi docens (NKE RTK), tudományos főmunkatárs (MTA TK JTI).

** Lezárva: 2015. november 20.

¹ Bakos Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai, Budapest, 1974. 376. o. Hasonlóan „érintetlenség, sértetlenség, feddhetetlenség” PALLAI Katalin: „Bevezető gondolatok a közigazgatási integritás és integritás menedzsment témájához” *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*. 2014/1. 181. o.

² Bakos: *i.m.* 463. o. A fogalomra lásd még részletesen pl. KRÁNITZ Mariann: *A korrupciós bűnözés*. KJK, Budapest, 1988. 23-52. o.

³ Pallai: *i.m.* 184-185. o., A korrupciós és integritás kapcsolatára lásd még részletesen pl. BÁGER Gusztáv: *Korrupció*. Akadémiai, Budapest, 2012. 61-65. o.

megvalósítására eredményesen használja”.⁴ E fogalmat nyilvánvalóan a közszféra tekintetében dolgozták ki, de megfelelő módosításokkal alkalmazható a gazdálkodó szervezetekre is, amelyek (más egyének és a közösség érdekeit védő szabályok keretei között) elsősorban tagjaik érdekeinek szolgálatára hivatottak;

- a korrupció előny kérése (elfogadása), illetve adása (vagy ígérete), ami arra irányul, hogy valaki a hatalmával megbízója (a közösség vagy az állam) kárára visszaéljen. Korrupciónak minősül az is, ha az előny elfogadása vagy adása megkérdőjelezi a hatalom gyakorlójának megbízóhoz való hűségét, az ügyfelek (üzletfelek) iránti elfogulatlanságát, illetve nem egyeztethető össze a tisztességes piaci verseny követelményeivel.⁵

1.2. A KORRUPCIÓ ELLENI KÜZDELEM ÉS A BÜNTETŐJOG

Kezdetben a korrupció elleni küzdelem lehetséges eszközei közül általában a szankcionálásra koncentráltak, ami a gyakorlatban – a jelenség változékonyságára (adaptivitására) is figyelemmel – egy reaktív szemléletű, lassú és nehézkes rabló-pandúr játékhoz vezetett.⁶ Ezt követően – lényegében ezt kiegészítve – jelenik meg a proaktív szemlélet, nevezetesen az integritásmenedzsment (integritásépítés), amelynek során igyekeznek olyan értékeket erősíteni és olyan szervezeti kultúrát létrehozni, ami segíti a korrupció ellenes szabályok betartását.⁷

A szakirodalomban viszonylag régóta elismert alaptétel, hogy a korrupció elleni küzdelemben nem a büntetőjogi eszközök játszanak elsődleges szerepet, de természetesen azok sem mellőzhetők.⁸ Már a Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programjában is tükröződött a korrupció elleni küzdelem bűnüldözési és integritás alapú megközelítésének dichotómiája és az utóbbi erősítésének igénye.⁹ Hasonló elvi alapon áll a Nemzeti

⁴ Pallai Katalin „Szakmai tréningek az integritásoktatásban” *Társadalom és Honvédelem*, XIX. évf. (2015) 1. sz. 28. o.

⁵ Ezen általam használt korrupció fogalomra lásd Hollán Miklós: *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőködében*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 22. o.

⁶ Pallai: *Bevezető gondolatok... i.m.* 185-186. o.

⁷ Az integritásszemlélet jelentősége egyébként ma már messze túlmutat a korrupció elleni küzdelmen, hiszen arra már a közigazgatás fejlesztésének átfogóbb eszközeként is tekintenek Pallai: *Bevezető gondolatok i.m.* 187-189. o.

⁸ Így pl. Márki Zoltán „Válasz a korrupciós kihívásokra” In.: *Korrupció Magyarországon* (szerk.: Csefkó Ferenc – Horváth Csaba). Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület, Pécs, 2001. 37-38. o. illetve Kovács Árpád „Az állami számvevőszék és a korrupció” In.: *Korrupció Magyarországon* (szerk.: Csefkó Ferenc – Horváth Csaba). Friedrich Ebert Alapítvány – Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület, Pécs, 2001. 61. o.

⁹ Melléklet az 1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozathoz „A Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programja” (hk.).

Korrupcióellenes Program, illetve az azzal összefüggő intézkedések katalógusának meghatározása is.¹⁰

A két megközelítés azonban egyáltalán nem zárja ki egymást, hanem azoknak egymás mellett (egymást erősítve) kellene érvényesülnie.¹¹ Erre figyelemmel viszont nemcsak azok különbségeit, hanem kölcsönhatását is érdemes mélyebben elemezni. Annál is inkább, mert a büntetőjognak nemcsak megtorló (*represszív*), hanem egyben megelőző (*preventív*) célja is van, ráadásul e két célkitűzése egységbe is fonódik.¹² A büntetés (mint jellemző büntetőjogi szankció) ráadásul az általános megelőzést nemcsak az elrettentésen, hanem a joghűség erősítésén keresztül is szolgálja (így különül el az ún. negatív és pozitív generális prevenció).¹³ Ezen felül figyelembe kell venni azt is, hogy a büntetőjog számos esetben járulékos természetű jogág,¹⁴ amely a jogrend parancsainak és tilalmainak kikényszeríthetőségét biztosítja.¹⁵

Tanulmányomban tehát arra törekedtem, hogy a korrupciós bűncselekményi tényállások alapjául szolgáló értékeket (jogi tárgyakat) és normákat (szabályokat) azok összefüggésében tekintsem át. Ennek során elsősorban – a korrupciós bűncselekmények östípusát¹⁶ – a hivatali vesztegetést elemzem, de esetenként kitekintek a hivatali befolyással üzérkedésre, valamint a gazdálkodó szervezettel, illetve hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetésre is.

2. A KORRUPCIÓS BŰNCSELEKMÉNYEK JOGI TÁRGYA

2.1. A FONTOSABB ELŐZMÉNYEKRŐL DIÓHÉJBAN

Az 1878. évi Btk. a „hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek” között szabályozta a vesztegetést, amelyek hatóköre már ekkoriban is túlnyúlt a közhatalmi szférán. A közhivatalnok fogalma (a vesztegetési tényállások egyik központi kategóriája) ugyanis átfogta azokat is, akik „az állam, [...] által közvetlenül kezelt tébolydáknál mint orvosok [...] vannak alkalmazva”.¹⁷ A kódex remekbe szabott¹⁸ miniszteri indokolása számos olyan tételt

¹⁰ 1336/2015. (V. 27.) Korm. határozat a Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015-2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról, különösen annak 4. pont.

¹¹ Pallai: *Bevezető gondolatok i.m.* 186-187., és 191. o.

¹² Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része.* HVG-ORAC, Budapest, 2008. 19. o.

¹³ Nagy *i.m.* 267. o.

¹⁴ Hohmann, Olaf: „Gedanken zur Akzessorietät des Strafrechts” *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)*, 2007/1. (http://www.zis-online.com/dat/artikel/2007_1_105.pdf).

¹⁵ Nagy: *i.m.* 19. o.

¹⁶ Hollán: *Korrupciós... i.m.* 46. o.

¹⁷ 1878. évi Btk. 461. §

határozott meg, ami a korrupciós bűncselekmények büntetni rendelésének ma is irányadó magyarázata lehet. Ezek közül kiemelést igényelnek az alábbiak:

- a büntetéssel fenyegetéssel való „preventio szükséges a hatósági közeg függetlenségének, és jogtalan befolyásolások elleni megoltalmazásának szempontjából, [...] a közönségnek a hatósági cselekmények iránti bizalma [biztosítása végett]; és „szükséges, mint óvszer a kapzsiság corumpáló mótelyének megfogamzása és terjedése ellen”;¹⁹
- „a hivatali kötelességnek, az érdekelt fél általi jutalom folytán való teljesítésétől csak egy lépés van a hivatali kötelességnek a nem teljesítéséig vagy elhalasztásáig a jutalom reményében; innen pedig ismét csak egy lépés a hivatali hatalomnak akkénti használatáig, a mint ezt – a megvesztegető érdeke kívánja – vagyis a hivatali hatalomnak áruba bocsátásáig”;²⁰
- pusztán a kötelesség teljesítésével kapcsolatban kért vagy elfogadott illetéktelen előny is „lényegesen gyöngíti a hitet, a közhatósági hivatalnok önzetlenségében, s jellemtisztaságában”; hiszen „ki fogja meggyőzni a perben álló felet, a kit az ellenfél által megfizetett bíró intézkedése vagy ítélete következtében hátrányok érnek, hogy a hátrányok a törvény rendeleteiből, s nem az ellenfél ajándékainak következtében hárulnak reá”.²¹

Korrupciós bűncselekményt ebben az időszakban nemcsak a kódex, hanem tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk is szabályozott. Az ebben szereplő büntető rendelkezés – az „üzleti vesztegetés” vétsége – elsősorban a tisztességes verseny ellen irányuló bűncselekmény volt. Ez a következtetés vonható le nemcsak a törvény címéből, hanem annak szövegéből is, hiszen a tényállás célzata az volt, hogy a vesztegető „alkalmazottnak vagy a megbízottnak tisztességtelen magatartása folytán magának vagy másnak árúk vagy munkateljesítmények megszerzése vagy szolgáltatása tekintetében előnyt biztosítson”.²²

¹⁸ Az 1878. évi kódex indokolásról lásd Györgyi Kálmán: „Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története” <http://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete/>. Letöltés: 2015. november 20.

¹⁹ Az 1878. évi V. törvény javaslatának 436-438. §-ához fűzött indokolás. In: Löw Tóbiás (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről és teljes anyaggyűjteménye*. Pesti Könyvnyomda, Budapest 1880. 879. o. Ez olyan jól sikerült, hogy ezt veszi át – kicsit átfogalmazva – egy későbbi szabályozás idején Angyal Pál: *Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek*. „A magyar büntetőjog kézikönyve 21.” Attila-nyomda, Budapest, 1943. 71. o.

²⁰ Az 1878. évi V. törvény javaslatának 436-438. §-ához fűzött indokolás. In: Löw: *i.m.* 879-880. o.

²¹ Az 1878. évi V. törvény javaslatának 436-438. §-ához fűzött indokolás. In: Löw: *i.m.* 880. o.

²² 1923. évi V. törvénycikk 20. §.

A büntető kódex hivatali korrupcióra vonatkozó rendelkezéseit felváltotta az 1942. évi X. törvény, amely kifejezetten a „közéleti visszaéléseket büntető rendelkezésekről” szól. Az ennek javaslatához kapcsolódó miniszteri indokolás alapján bizonyos cselekmények büntetni rendelve kifejezetten „a közélet tisztasága érdekében” történik.²³ Az indokolás – szintén máig irányadóan – utalt azonban ezen felül arra is, hogy „aki közszolgálati működésével kapcsolatban egyéni követelést támaszt, magánérdeket érvényesít”, ha arra „jogszabály vagy hatósági rendelkezés kifejezetten” nem jogosítja fel, akkor „a közönség az ilyenféle követelődést a közhivatali állással való visszaélésnek érzi”, így helyénvaló [...] a tilalomhoz büntetőjogi következményeket is fűzni”.²⁴ Ezzel szemben az előny elfogadása esetén „a büntetőjogi felelősségre vonáshoz „csak olyan cselekmény szolgáltat [...] alapot, amelyben a megrontás csíráját is fel lehet fedezni”, azaz olyan juttatásról van szó, amely „már veszélyeztetheti a közhivatali működés pártatlanságát, elfogulatlanságát, tehát érdemi helyességét is.”²⁵

Az 1961. évi Btk. alapvetően kétféle – hivatali, illetve gazdasági – korrupciós tényállást tartalmazott, amelyek eltérő fejezetekben szerepeltek.²⁶ Mivel ezen büntető törvénykönyv különös részét (ahogy ez általában is megszokott²⁷) a jogi tárgyak alapján tagolták²⁸, a hivatali és gazdasági korrupciós bűncselekmények a jogalkotó megítélése szerint különböző jogi tárgyak ellen irányultak.

A hivatali büntettek²⁹ közé sorolt hivatali korrupciós bűncselekmények (vesztegetés, jogtalan előny elfogadása, hivatali befolyással üzérkedés)³⁰ kapcsán kódex indokolása „a közéleti tisztaság védelmét” tekintette feladatának,³¹ utalva arra, hogy ezek a cselekmények „aláássák a hatóságokba vetett bizalmat, megzavarják az ügyek részrehajlatlan (sic!) és tárgyilagos elintézését”. Wiener ennek kapcsán részletes elemzéssel mutatta ki, hogy ezek a tényállások a közélet tisztaságát,³² illetve ezen belül a hivatali élet tisztaságát a kötelesség

²³ 1942. évi X. törvény indokolása. In: *Magyar Törvénytár (Corpus Juris Hungarici). Milleniumi Emlékiadás* (jegyzetekkel ellátták: Dr. Degré Miklós és Dr. Várady-Brenner Alajos). Franklin, Budapest, 1943. 54-55. o.

²⁴ 1942. évi X. törvény indokolása. In: *Magyar Törvénytár i.m.* 54-55. o.

²⁵ 1942. évi X. törvény indokolása. In: *Magyar Törvénytár i.m.* 54. o.

²⁶ Az 1961. évi V. törvény XI. fejezet II. cím, illetve XIII. fejezet I. Cím.

²⁷ Ld.: Nagy: *i.m.* 103-104. o.

²⁸ Az 1961. évi V. törvény általános indokolása IV/c) pont. In: *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. KJK, Budapest, 1962. 32. o.

²⁹ 1961. évi Btk. XI. fejezet II. cím.

³⁰ 1961. évi Btk. 149-153. §.

³¹ Az 1961. évi V. törvény 149. §-ához fűzött indokolás. In: *A Magyar Népköztársaság ... i.m.* 260. o.

³² Wiener A. Imre: *A hivatali büntettek*. KJK, Budapest, 1972. 81. o.

teljesítéshez fűződő érdek sérelmétől vagy veszélyeztetésétől függetlenül részesítették büntetőjogi védelemben.³³ Ennek alapján a hivatali bűncselekmények két önálló jogtárgy³⁴ a kötelességteljesítés és a hivatali élet tisztasága köré csoportosíthatók,³⁵ azok szokásos kodifikációs összekapcsolódásának³⁶ indoka a két jogi tárgy sérelem távolabbi társadalmi hatásának azonossága, nevezetesen a hivatal működésébe vetett bizalom sérelme.³⁷ A hivatali korrupcióval foglalkozó munka egyébként – talán a későbbi publikációk tudatos vagy öntudatlan megelőlegezéseként (!) – nem rendszeralkotó jelentőségű kérdésként mellékesen arra is utal, hogy a közélet tisztasága magában foglalhatja (a hivatali mellett) a gazdasági élet tisztaságát is.³⁸

Az ún. gazdasági vesztegetési tényállását az 1961. évi Btk. a „népgazdaság elleni”,³⁹ azon belül is „a gazdálkodás rendjét sértő büntettek”⁴⁰ között szabályozta.⁴¹ Az indokolás csak abban a vonatkozásban tartalmazott részletes okfejtést, hogy az ilyen cselekmények büntetni rendelése a hivatalos személy fogalmi körének kódex általi leszűkítésére tekintettel indokolt,⁴² de a jogi tárgy meghatározásával adós maradt. A büntetni rendelés valós indokai (amelyek egy része meglehetősen gazdasági-társadalmi rendszer specifikus volt) a szakirodalomban jelentek meg. A gazdasági vesztegetés ezek szerint

- veszélyezteti „a gazdaság apparátusának szabályszerű működését”;
- a lakosságnak a szükséglet kielégítésével kapcsolatos, [...] valamint vagyoni [...] érdekeit”;
- „éleszti a kizsákmányoló rend tudati maradványait” is,⁴³ de
- „nem lebecsülendő az a veszély [sem], amit a [gazdasági] vesztegetés a közhivatali korrupció előmozdítása tekintetében előidéz”, mivel „a gazdaság apparátusában tevékenykedők részben hivatalos, részben nem hivatalos személyek, akik egymással a legszorosabb munkakapcsolatban vannak”.⁴⁴

³³ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 82. o.

³⁴ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 88. o.

³⁵ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 83. o.

³⁶ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 88. o.

³⁷ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 89-90. o.

³⁸ Wiener: *A hivatali büntettek. i.m.* 82. o.

³⁹ 1961. évi V. törvény XIII. fejezet.

⁴⁰ 1961. évi V. törvény XIII. fejezet I. Cím.

⁴¹ 1961. évi V. törvény 235. §

⁴² 1961. évi V. törvény 149. és 235. §-éhoz fűzött indokolás. In: *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. KJK, Budapest, 1962. 262. és 392. o.

⁴³ Fonyó Antal: „235-240. §§” In: *A büntető törvénykönyv kommentárja*. (szerk.: Halász Sándor) KJK, Budapest, 1968. [II. kötet] 1040. o.

⁴⁴ Fonyó: *i.m.* 1040-1041. o.

Az 1970-es évek közepén Wiener tett közzé a korrupciós bűncselekmények rendszertani elhelyezésének megváltoztatására irányuló javaslatot, amelynek alapja a hivatali és gazdasági korrupciós bűncselekmények jogi tárgyának újradefiniálása volt. Korábbi felfogásától eltérően a hivatali bűncselekmények jogi tárgyaként már kizárólag a kötelességteljesítést jelöli meg, nem pedig a befolyásmentes működésbe vetett bizalmat. Így viszont már semmi sem indokolta a hivatali vesztegetés és befolyással üzérkedés besorolását a hivatali bűncselekmények közé, hiszen az általuk védett érdek nem a kötelességteljesítés, hanem a közélet (lényegében ezen belül a hivatali élet) tisztasága. Erre tekintettel javasolta azt Wiener, hogy a korrupciós bűncselekményeket a hivatali bűncselekményektől elkülönült címbe kellene foglalni. Másik oldalról szerinte az ún. gazdasági korrupció nem illeszthető be a gazdasági bűncselekmények közé. A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények jogi tárgyát ugyanis a gazdálkodásnak csak azok a szabályai képezik, amelyek rendszerint hatósági vagy gazdaságirányítási normában jelennek meg. Márpedig a korrupciómentes ügyintézés nyilvánvalóan nem a gazdaság rendjét szabályozó előírásokból folyó követelmény, a gazdasági korrupció a közélet (és ezen belül a gazdasági élet) tisztaságát sérti.⁴⁵

A büntető kódex általa javasolt új szerkezeti egysége önálló jogi tárgyként védelmezte volna a közélet tisztaságát, beleértve a hivatali és gazdasági élet tisztaságát, továbbá az egyéb állami és társadalmi szervek korrupciómentes működését. Ezen – kifejezetten „korrupciós bűncselekmények” elnevezést viselő – címet egyébként szerinte ki kellett volna emelni az államigazgatás és igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények fejezetből. Javaslata szerinte ezeket – több más bűncselekmény csoporttal (pl. hivatali vagy hivatalos személy elleni bűncselekmények) együtt – „az állami és társadalmi szervek működése rendjét sértő bűncselekmények” elnevezésű újonnan megalkotott fejezetbe kellene helyezni. Talán a hivatali korrupció és a hivatali bűncselekmények közötti kapcsolat maradványaként azonban a javasolt fejezetben „A korrupciós bűncselekmények” „A hivatali bűncselekmények” után következtek volna.⁴⁶

AZ 1978. évi IV. törvény (1978. évi Btk.) eredeti szövege egyetlen (önálló) „közélet tisztasága elleni bűncselekmények” elnevezésű címben szabályozta hivatalos személy által, illetve az állami szerv (gazdálkodó szervezet, társadalmi szervezet, egyesület) dolgozója (tagja) által, illetve ezek vonatkozásában, valamint sajtóval (tömegtájékoztatási eszközzel)

⁴⁵ WIENER A. Imre: Javaslat a Btk. Különös része szerkezetének módosítására. *Magyar Jog*, XXII. évf. (1975) 7. sz. 377., 380., illetve 381. o.

⁴⁶ Wiener: *i.m.* 380., illetve 381. o.

visszaélve elkövetett vesztegetést.⁴⁷ A hivatalos személy által elkövetett, illetve hivatali vesztegetés, valamint a hivatali befolyással üzérkedés⁴⁸ tehát a hatályos Btk-ban már nem hivatali bűncselekmény.⁴⁹ Az állami szerv (gazdálkodó szervezet, társadalmi szervezet, egyesület) dolgozója (tagja) által, illetve annak vonatkozásában elkövetett vesztegetés pedig már nem a gazdasági,⁵⁰ bűncselekmények között került elhelyezésre. Az 1978. évi Btk. a korrupciós bűncselekmények kifejezést nem használta, de miniszteri indokolás alapján kiderült, hogy a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közül a vesztegetés és a befolyással üzérkedés kifejezetten korrupciós bűncselekménynek minősült, míg a közérdekű bejelentő üldözése nem.⁵¹

A kódex alapján azonban a korrupciós bűncselekmények jogi tárgya is a közélet tisztasága volt, azonban már az indokolás is utalt arra is, hogy e tényállások „az állami szervek, hivatalos és más fontos társadalmi funkciót betöltő személyek törvényes, pártatlan és elfogulatlan működésébe vetett bizalmat védik”⁵² A jogirodalomban pedig ezzel összhangban utaltak rá, hogy a tényállások jogi tárgya a „hivatalos személyek szabályszerű, befolyásolástól mentes működése és a lakosság részéről az állami szervezet részrehajlás nélküli működésébe vetett közbizalom”.⁵³ A Legfelsőbb Bíróság pedig arra mutatott rá, hogy a bűncselekmény jogi tárgya „a közélet - beleértve a gazdasági és társadalmi élet - tisztasága, korrekt, jogszerű működése és az ehhez fűződő közbizalom megóvásának az érdeke”.⁵⁴ A legfőbb bírói testület utalt arra is, hogy „a gazdasági életben az elburjánzó korrupció súlyos erkölcsi és politikai következményekkel jár, károsan hat a gazdasági fejlődésre, zavarja a tisztességes verseny feltételeit”.⁵⁵

Részemről már ekkoriban is azt az álláspontot képviseltem, hogy a közélet tisztaságának fogalma – a magas absztrakciós fokára figyelemmel – legfeljebb a jogi tárgy rendszerezési funkciójának ellátására alkalmas. A jogi tárgy jogalkalmazási funkciójának⁵⁶ ellátásánál, így a

⁴⁷ 1978. évi Btk. 250-255. §.

⁴⁸ 1978. évi Btk. 250., 253., illetve 256. § (1)-(2) bek.

⁴⁹ 1978. évi Btk. XV. fejezet IV. cím.

⁵⁰ Vö. Btk. 1978. évi XVII. fejezet.

⁵¹ Az 1978. évi Btk. XV. fejezet VII. címéhez fűzött miniszteri indokolása. In: *Büntető Törvénykönyv*. KJK, Budapest, 1979. 312-313. o.

⁵² Az 1978. évi Btk. XV. Fejezet VII. címéhez fűzött indokolás. In: *Büntető Törvénykönyv* (összeállította: Kádár Krisztina és Moldoványi György). KJK, Budapest 1979. 312. o.

⁵³ Vida Mihály: „A közélet tisztasága elleni bűncselekmények, A nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekmények” In: *A magyar büntetőjog különös része* (szerk.: Nagy Ferenc). Budapest, Korona, 2005. 404. o.

⁵⁴ Legfelsőbb Bíróság Bfv.X.16/1999. sz. – EH 1999.81. = BH 2000. 238.

⁵⁵ Legfelsőbb Bíróság Bfv.X.16/1999. sz. – EH 1999.81. = BH 2000. 238. Kiemelés tőlem – H.M.

⁵⁶ A jogi tárgy különböző funkcióira lásd Szomora Zsolt: „A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés” *Bűnügyi Szemle*, 2009/2. 11–17. o.

korruptiós tényállásokban szereplő bizonytalan tartalmú kategóriák (pl. az előny jogtalansága) értelmezésénél, illetve a halmazati kérdések megoldásánál nem nyújt segítséget.⁵⁷ Erre figyelemmel igyekeztem az akkori szabályozás értelmezésénél a közélet tisztaságánál jóval konkrétabb és az egyes korruptiós szférák tekintetében elkülönülő jogi tárgyakat meghatározni.⁵⁸

2.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS

A Btk. XXVII. fejezete a „korruptiós bűncselekmények” címet viseli, kódex szövege pedig nem utal a közélet tisztaságára. Miközben tehát a korruptiós bűncselekmény – hazai jogunkban először – tételes jogi fogalomként jelentkezik,⁵⁹ addig a közélet tisztasága elveszette ilyen funkcióját.

A jogirodalomban képviselt egyik álláspont szerint a korruptiós bűncselekmények azonban továbbra is közös jogi tárgyakra (a közélet tisztaságára) tekintettel különülnek el a kódexben.⁶⁰ Ezzel azonban nincs összhangban, hogy a közélet tisztaságát a Btk. javaslatának indokolása jogi tárgyként egyetlen esetben, mégpedig a gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása⁶¹ kapcsán említi.⁶² Ennek tényállása viszont a Btk. rendszerében nem a korruptiós, hanem „a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények” közé tartozik.⁶³ A korruptiós bűncselekmények kapcsán viszont az indokolás a közélet tisztaságára nem hivatkozik.

Álláspontom szerint a Btk.-ban a korruptiós bűncselekmények már nem elsősorban jogi tárgyak, hanem sokkal inkább más tényállási elemeik alapján tekinthetők egymáshoz hasonló tényállásoknak. A közélet tisztasága természetesen tudományos fogalomként a Btk. alapján is tekinthető a korruptiós bűncselekmények közös jogi tárgyának, de ennek már nincs a korábbi

⁵⁷ Hollán Miklós: „A korruptiós bűncselekmények jogi tárgya Wiener A. Imre írásai nyomán” *Állam és Jogtudomány* LI. évf (2010) [1. sz.] 51-61. o.

⁵⁸ A korruptiós bűncselekmények. In: Hollán Miklós – Kis Norbert: *Büntetőjog. II. Az anyagi büntetőjog különös része Alapismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára*. Dialog Campus, Budapest/Pécs, 2011. 228-248. o.

⁵⁹ GÁL szerint ezzel a korruptió fogalma is „anyagi büntetőjogi fogalomná” vált. GÁL István László (2013) „XXVII. fejezet – Korruptiós bűncselekmények” In: *Új Btk. kommentár* (főszerkesztő: Polt Péter). V. kötet. Nemzeti Közsolgálati és Tankönyvkiadó, 2013. 183. o. Részemről ebben a vonatkozásban tartózkodó vagyok, a korruptiót önmagában nem tartom büntetőjogi fogalomnak.

⁶⁰ Gál: *i.m.* 183. o.

⁶¹ Btk. 409. §.

⁶² Az Btk. javaslatának 408. §-hoz fűzött indokolás (A gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása a javaslatban még ezen § szám alatt szerepelt).

⁶³ Btk. XLI. fejezet.

kódexhez hasonló kifejezett törvényi alapja. Erre figyelemmel a korábbiaknál is fontosabb lett az egyes korrupciós bűncselekmények jogi tárgyainak elkülönült meghatározása.

2.2.1. Hivatali korrupció

A hivatali korrupciós bűncselekmények⁶⁴ jogi tárgya a hivatalos személyek kötelességeinek teljesítésébe (elfogulatlan, pártatlan működésébe) vetett bizalom. Ezek a bűncselekmények bizonyos esetekben veszélyeztetik – a vesztegetés elfogadásának minősített eseteiben⁶⁵ pedig sértik – a hivatalos személyek kötelességének teljesítéséhez fűződő érdeket is.

Az aktív hivatali vesztegetés szabályozása az új kódexben a befolyásolásra törekvés célzatát is tartalmazza.⁶⁶ Erre az elemre figyelemmel a törvény már nem rendeli büntetni az olyan előnyök adását vagy ígérését, amelyek nem irányulnak a hivatalos személy befolyásolására, de alkalmasak ilyen látszat felkeltésére. Nem büntetendő tehát, aki ügyének elintézése után a vele rokoni vagy baráti kapcsolatban nem álló hivatalos személynek – úgy, hogy további hasonló ügy megindulása fel sem merül – egy értékes szőrmebundát ajándékozik. Márpedig ez is alkalmas olyan látszat felkeltésére, hogy a hivatalos személy az ügyet elfogultan intézte, a hivatali működésbe vetett bizalom ilyen esetben is sérül, de hatályos jogunkban nem kap büntetőjogi védelmet. Éppen erre figyelemmel kellene – ahogy azt javasoltam⁶⁷ – *de lege ferenda* megszüntetni az aktív hivatali vesztegetés célzatos szabályozását.

2.2.2. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés jogi tárgyaként az új kódex is három érdeket részesít védelemben, nevezetesen a gazdálkodó szervezet érdekei, a gazdálkodás rendje, illetve a tisztességes gazdasági verseny. A jogi tárgyakra vonatkozó fenti megállapítás azonban a jogirodalom és a joggyakorlat tételeinek rendszerezésén, továbbfejlesztésén és összegzésén alapul. Nem vezethető azonban le a hatályos (sem a korábbi) tényállás megfogalmazásából (rendszerbeli elhelyezéséből) vagy más objektív kritériumból, ami a tényállás alkotmányossága tekintetében mindenképpen komoly aggályokat vet fel.⁶⁸

⁶⁴ Btk. 293., 294. §, 298. § (1) bek., illetve 299. §.

⁶⁵ Btk. 294. § (3) bek. a) pont.

⁶⁶ Btk. 293. § (1) bek.

⁶⁷ Hollán: *Korrupciós... i.m.* 178. o.

⁶⁸ Hollán: *Korrupciós... i.m.* 99-100. o. A jogi tárggyal kapcsolatos dogmatikai kérdés tehát alkotmányossági kérdésként is jelentkezik. A büntetőjogi és alkotmányjogi megközelítés komplex kapcsolatára általában ld. Nagy: *i.m.* 22-23. o., Wiener A. Imre: *A Btk. Általános Része de lege*

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos aktív vesztegetés célzata a kötelességszegés, ami azonban nem zárja ki azt, hogy e tényállás keretei között a fenti három érdek bármelyike büntetőjogi védelmet kapjon. A releváns kötelességek forrása ugyanis nem csak a gazdálkodó szervezet érdekeit védő szabály lehet. Ez következik – *argumentum a contrario* – a hűtlen kezelés tényállásából, amelyet csak az „idegen vagyton kezelésé[...]-ből folyó kötelességének megszegésével” lehet elkövetni.⁶⁹

2.2.3. A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés

A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés jogi tárgya bírósági, választottbírósági, illetve (szűkebb értelemben vett) hatósági eljárásokban közreműködők kötelességeinek teljesítéséhez, illetve jogainak rendeltetésszerű gyakorlásához fűződő érdek.

3. AZ ELŐNY JOGTALANSÁGA

3.1. AZ ELŐNY JOGTALANSÁGÁNAK NEVESÍTÉSE

3.1.1. Előzmények

Az 1978. évi Btk. eredeti szabályozása az előny jogtalanságára egyik korrupciós bűncselekmény tényállásában sem utalt.⁷⁰ A tényállásszerű előnyök körülhatárolásának kérdése azonban már ekkoriban több – nagy sajtónyilvánosságot kapott – ügynek is központi kérdését képezte.

Molnár Csaba hivatali vesztegetési ügyében (és különösen az annak érékelése kapcsán kialakult jogirodalmi vitában) felmerült az ún. szóróajándékok, valamint az informatortól kapott ajándékok jogtalansága, valamint ezeknek a kategóriáknak a tényállásszerűség vagy a társadalomra veszélyesség körében történő vizsgálata. Az ügyben született határozatokat elemzők egyébként nem az érdemi bírósági döntés (Molnár Csaba felmentésének) helyességét vitatták, hanem álláspontjuk a megfelelő jogalap meghatározása kapcsán tért el, illetve a későbbiekben előforduló hasonló ügyek megítélését érintette.⁷¹

ferenda. MTA Jogtudományi Intézete, Budapest, 2003. 34-39. o., illetve Kis Norbert: „Dogmatikai és alkotmányossági kérdések a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogban” In: *A szervezett bűnözés arcai. Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről* (szerk.: Gellér Balázs és Hollán Miklós). Rejtjel, Budapest, 2004. 47-105. o.

⁶⁹ Vö. Btk. 376. § (1) bek.

⁷⁰ 1978. évi Btk. 251-252. § Hatályos 1979. július 1. napjától 2002. március 31. napjáig.

⁷¹ Lásd Gál István László: Molnár Csaba ügye a Fővárosi Ítéltáblán. Döntés az Országos Rendőr-főkapitányság Pénzmosás Elleni Osztálya vezetőjének vesztegetési ügyében. *JeMa (Jogesetek Magyarázata)*, 2010/1. sz. 33-38. o., Hollán Miklós: Molnár Csaba vesztegetési ügye: még egyszer az előny jogtalanságáról.

A gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés esetén az előny jogtalansága az ún. Agrobank ügyben képezett vitás kérdést a joggyakorlatban. Ennek kapcsán a Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy „a törvényben az »előny« szó jelző nélkül szerepel[t], amiből úgy tűnhet[ett], hogy a szó köznapri értelmében vett minden előny tényállásszerű”. Azonban „a gazdasági élet természetes és jog által is elismert és védett működéséhez tartozik azonban, hogy annak szereplői a saját érdekeik érvényesítésére törekednek, s ennek során a másik féllel szemben számukra előnyös igényt, követelést támasztanak, »előnyt kérnek«. Nyilvánvaló ebből, hogy nem minden »előny« lehet a Btk. 252. § szempontjából tényállásszerű”. A Legfelsőbb Bíróság szerint a tényállásszerű előnyök körének „az elhatárolás[á]ra jogértelmezés alapján van lehetőség”.⁷²

A 2001. évi CXXI. törvény úgy módosította az 1978. évi Btk. korrupciós bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseit, hogy azok tényállásaiba az előny kapcsán bekerült a „jogtalan” jelző. A büntető kollégiumok vezetőinek 2002. május 27-ei álláspontja alapján „nem jelent érdemi eltérést a korábbi jogi helyzettől az, hogy a [törvény] az »előny« helyett a »jogtalan előny« kifejezést használja. A helyes jogértelmezés szerint az előnynek korábban is jogtalanoknak kellett lennie.”⁷³

A Btk. eredetileg hatályos szövege ezzel szemben a hivatali vesztegetés (elfogadása) tényállásainál nem utalt az előny jogtalanságára. Az aktív hivatali vesztegetés tényállásánál azért nem, mert a javaslatának indokolása szerint „fogalmilag nem képzelhető el, hogy a befolyásolásra törekvéshez adott vagy ígért előny jogszerű legyen”.⁷⁴ A hivatali vesztegetés elfogadása⁷⁵ tényállásában pedig az előny kapcsán a jogtalan jelzöt azért nem szerepeltette, mert annak „elhagyására [az aktív] hivatali vesztegetés tényállásánál kifejtettek az irányadók.”⁷⁶ Ez az utalás azonban téves, hiszen az aktív hivatali vesztegetés kapcsán kifejtettek nem alkalmazhatók egy olyan tényállásra, mint a passzív hivatali vesztegetés, amely az előnnyel való befolyásolás célzatát nem feltételezi (de még az előny befolyásolására való alkalmasságát sem).⁷⁷

Kritikai megjegyzések Gál István László elemzése kapcsán. *JeMa* 2010/3. szám 45-53. o.; GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: Újabb gondolatok Molnár Csaba vesztegetési ügye kapcsán. Válasz Hollán Miklósnak” *JeMa*, 2010/3. szám. 54-56. o.

⁷² Legfelsőbb Bíróság Bf. III. 170/1998/5. 19-20 o.

⁷³ Kollégiumvezetők álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. törvény) egyes rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben (2002. május 27.). *Bírósági Határozatok*, 2002. évi 10. szám.

⁷⁴ A Btk. javaslatának 293. §-ához fűzött indokolás.

⁷⁵ Btk. 294. § (1) bek.

⁷⁶ A Btk. javaslatának 294. §-ához fűzött indokolás.

⁷⁷ Vö. 2.2.1. cím.

A hivatali vesztegetés elfogadásának a Btk. eredetileg hatályos szövegében szerepelő tényállását könnyen úgy lehetett értelmezni, hogy a hivatali működéssel összefüggő előny minden esetben eleve jogtalan. Ennek alapja azon logikai következtetés (*argumentum a contrario*) lehetett, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tekintetében a Btk. eredetileg is kifejezetten kiemelte az előny jogtalanságát.⁷⁸ Ezzel szemben az előny jogtalanságának külön vizsgálatát⁷⁹ indokolta a rendszertani értelmezés, hiszen a törvény már ekkoriban is azt szabta a büntetés korlátlan enyhítésének (különös méltánylást érdemlő esetben mellőzésének) feltételül, ha az elkövető „a kapott *jogtalan* vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja”.⁸⁰

A Btk. eredeti szövege a hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetésnél sem utalt arra, hogy az előny jogtalan,⁸¹ míg a 1978. évi Btk. ezt még kiemelte.⁸² Az indokolás szerint „a »jogtalan« kifejezés elhagyására a hivatali vesztegetés tényállásánál kifejtettek az irányadók.”⁸³ Ez azt jelentheti, hogy e tényállásoknál is a célzat („törvényes jogait ne gyakorolja, vagy kötelezettségeit ne teljesítse”) indokolja a jogtalanság elemének mellőzését. A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés sajátosságainak elemzése alapján viszont részemről arra a következtetésre jutottam, hogy az előny jogtalanságának érdemi vizsgálata e tényállásnál sem minden esetében mellőzhető.⁸⁴

Az ezzel kapcsolatos jogalkalmazási bizonytalanság kiküszöbölésére akkoriban azt javasoltam, hogy a hivatali és hatósági vesztegetés tényállásaiban „az előny jogtalanságát újra nevesíteni kell. Korántsem kivételes szituáció ugyanis, amikor jogos azon előny, amelyet hivatalos személyek vagy hatósági eljárások résztvevői fogadnak el, illetve nekik adnak”. Az általam a korábbiakban „javasolt szabályozás szerint [...] az összes korrupciós bűncselekmény tényállása újra egységesen a jogtalan előny kifejezést használná”.⁸⁵

⁷⁸ Btk. 290-291. §.

⁷⁹ Már a Btk. eredeti szövege kapcsán is „jogtalan” előnyről szól pl. SINKU Pál: „A korrupciós bűncselekmények” In: *Büntetőjog II. Különös Rész* (szerkesztőlektor: Busch Béla). HVG-ORAC, Budapest, 2012. 436. o.

⁸⁰ Btk. 294. § (5) bek. Kiemelés tőlem – H. M.

⁸¹ Btk. 296. § (1) bek., illetve 295. § (1) bek.

⁸² 1978. évi Btk. 255. § (2) bek., (1) bek.,

⁸³ A Btk. javaslatának 296. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁴ Hollán: *Korrupciós... i.m.* 152-153. o.

⁸⁵ Hollán: *Korrupciós... i.m.* 153., illetve 177. o.

3.1.2. Hatályos jogunk

Az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi LXXVI. törvény (továbbiakban Mód. tv.)⁸⁶ 36. § j-o) pontjai az előny jelzőjeként beiktatták a jogtalan kifejezést azon korrupciós bűncselekmények tényállásaiba (minősített eseteibe), amelyeknél a Btk. eredetileg hatályos szabályozása ezt a kifejezést az előny jelzőjeként nem tartalmazta.⁸⁷ A Mód. tv. javaslatának ehhez kapcsolódó indokolása szerint „a Btk. XXVII. Fejezete következetlenül használja az »előny« milyenségének megjelöléseként a »jogtalan« szót, egyes tényállásokban megtalálható a »jogtalan« jelző, míg a tényállások egy részében a »jogtalan« kifejezés nem szerepel. Erre figyelemmel a következetesség érdekében a módosítás az érintett rendelkezéseket pontosítja, és a jogbiztonság érdekében rögzíti, hogy az előnynek jogtalanak kell lennie.”⁸⁸ A Mód. tv. 28. §-a pedig ugyanezt az elvet érvényesítette a befolyással üzérkedés alaptényállásának újraalkotása során.⁸⁹

A Mód. tv. az előny jogtalanságának megkövetelésével mindenképpen növelte a jogbiztonságot, hiszen annak alapján – korábban hatályos jogunkkal szemben – már nem a jogalkalmazónak kell választania az eltérő (ugyan különböző módszerekkel, de egyaránt alátámasztható) értelmezések között. A jogtalanság tényállási elemként való újbóli megjelenése azonban nem szűkíti le a Btk. hatókörét, hiszen csak annak egyik – általam egyébként helyesebbnek tartott – értelmezését emeli törvényerőre.

Az aktív hivatali vesztegetés hatályos tényállásánál az előny jogtalanságának nincs önálló funkciója a büntetőjogi felelősség körének körülhatárolásánál, hiszen a befolyásolásra törekvéshez adott vagy ígért előny valóban nem lehet jogszerű.⁹⁰ Ennek ellenére helyes, hogy a jogalkotó az aktív hivatali vesztegetést 2015-ben nem hagyta ki azon tényállások köréből, amelyekbe beiktatta a jogtalanság elmét. Ezzel ellentétes megoldás ugyanis több értelmezési zavart okozott volna a korrupciós bűncselekmények szabályozásának egészére nézve, mint a Btk. hatályos szövegében szereplő pusztán redundancia.

⁸⁶ A törvény javaslatának elemzését lásd HOLLÁN Miklós: „A korrupciós bűncselekmények szabályozási újdonságai – egy törvényjavaslat margójára” *MTA Law Working Papers*, 2015/8. Letöltés: 2015. november 20.

⁸⁷ Btk. 293. § (1) és (2) bek., 294. § (1) és (3) bek., 295. § (1) bek., 296. § (1) és (3) bek., 298. § (1) bek.

⁸⁸ A Mód. tv. javaslatának 36. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁹ Btk. 299. § (1) bek.

⁹⁰ Így a Btk. javaslatának 293. §-ához fűzött indokolás.

3.2. A JOGTALANSÁG TARTALMA

A jogtalanság tényállási elemét a korrupciós bűncselekmények jogi tárgyához igazodva kell értelmezni. Mivel ez utóbbi az egyes korrupciós bűncselekmények esetén eltérő,⁹¹ így az előny jogtalanságának tartalma sem azonos pl. hivatali és gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés esetén.⁹²

3.2.1. A hivatali vesztegetésnél

A hatályos jogunk szerint az előny jogtalansága a hivatalos személlyel kapcsolatos korrupciós bűncselekmények tényállási eleme, azaz a büntetőjogi felelősség pozitív feltétele.

Ebben a tekintetben az egyik leginkább komplex szabályozást az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény rendelkezései tartalmazzák. Ez a jogszabály ugyanis kifejezetten kimondja, hogy az országgyűlési képviselő ilyen „megbízásával összefüggésben nem fogadhat el olyan ajándékot vagy más ingyenes juttatást, amely a mindenkori képviselői tiszteletdíj egyhavi összegét meghaladja”.⁹³ A fenti tilalom kifejezetten „nem vonatkozik a képviselőnek az Országgyűléstől, saját pártjától vagy képviselőcsoportjától, a pártok működését segítő tudományos, ismeretterjesztő, kutatási, oktatási tevékenységet végző alapítványtól, a képviselői munkájának ellátásához szükséges vagy azzal szoros összefüggésben lévő juttatásokra és ingyenes használatba kapott dolgokra”.⁹⁴ „Az ingyenesen használatba kapott dolgok [azonban] a megbízatás megszűnését követően nem kerülhetnek ingyenesen a képviselő vagy a Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozója (a továbbiakban: közeli hozzátartozó) tulajdonába vagy további használatába”.⁹⁵

A 2012. évi XXXVI. törvény tilalma alóli kifejezett kivételnek megfelelő előny (pl. a pártok működését segítő kutatási tevékenységet végző alapítványtól a képviselői munka ellátásához szükséges juttatás) elfogadása büntetőjogilag sem büntetendő. Nem tekinthető büntetőjogilag relevánsnak a tilalom alóli implicit kivétel (azaz a mindenkori képviselői tiszteletdíj egyhavi összegét meg nem haladó előny elfogadása) sem.

Más hivatalos személyek esetén a megengedett előnyök körét nem törvény, hanem azon alapuló jogszabály (szabályzat, normatív utasítás) határozza meg. Ebben a vonatkozásban kiemelést igényel azon rendelet, amely szerint a katasztrófavédelmi hivatásos állományú tagja a szolgálattal összefüggésben jutalmat vagy kivételes esetben ajándékot csak az

⁹¹ Vö. 2.2. cím.

⁹² Vö. Hollán *Korrupciós... i.m.* 103. o.

⁹³ 2012. évi XXXVI. törvény 87. § (1) bek. első mondat. A képviselői tiszteletdíj egyhavi összege 2013-ban 231 900 forint volt. http://www.parlament.hu/pairhelp/alap_potdij.htm.

⁹⁴ 2012. évi XXXVI. törvény 87. § (2) bek. első mondat.

⁹⁵ 2012. évi XXXVI. törvény 87. § (2) bek. első mondat.

állományilletékes parancsnok előzetes engedélyével fogadhat el. A szolgálattal összefüggésben pedig a beavatkozás alkalmával alkoholmentes ital, étel helyszíni fogyasztásra elfogadható.⁹⁶ Ez a jogszabály az előny elfogadásának tilalmát nem tartalmazza kifejezetten, de az abban nevesített engedélyekből – *argumentum a contrario* – kitűnik, hogy más előny elfogadása formálisan jogtalan. A rendelet megalkotásakor és a jelenleg hatályos büntetőjogi szabályozással (amelyek a jogtalanságot kifejezetten nevesítik) jobban összhangban lenne egy olyan szolgálati szabályozás, amely a vonatkozó tilalmat is expliciten nevesíti.

Az előny jogtalanságára vonatkozó szabályokat etikai kódex is tartalmazhatja. Ha ez jogi normában jelenik meg,⁹⁷ akkor az előny jogtalanságára nézve az előzőekben írtak irányadók. Elméleti és egyben gyakorlati probléma merül fel viszont akkor, ha az etikai kódexet (ahogy pl. Magyarországon az adóhatóságét⁹⁸) nem jogi normában adják ki. Ilyenkor ugyanis kérdéses, hogy az etikai kódexnek megfelelően elfogadott előnyök jogszerűek lehetnek-e. Álláspontom szerint a nem jogi norma formájában kiadott etikai kódex nem közvetlenül, hanem a tényállás értelmezésénél, illetve az előny materiális jogtalanságának megállapításánál vehető figyelembe.

Nem jogtalan ugyanis az olyan előny sem, amelynek elfogadása materiálisan nem jogellenes, azaz nem sérti (és nem veszélyezteti) a tényállás által védett egyik jogi tárgyat (azaz még a hivatalos személy pártatlanságába vetett bizalmat) sem. Ilyen pl. a szokásos udvariassági gesztusok, így egy kávéval, üdítővel, cigarettával való megkínálás,⁹⁹ illetve egy kisebb virágcsokor elfogadása. Jogtalan azonban, ha a hivatalos személy a virágcsokrot kéri, illetve elfogadja azt, hogy az ügyfél egy üveg konyakkal vagy vendéglői ebéddel (vacsorával) kedveskedjen neki. Minden olyan előny eleve jogtalan, amelynek elfogadására kötelességzegéssel összefüggésben került sor.

3.2.2. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetésnél

Gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés esetén formálisan jogtalan azon előny, amelynek elfogadása más (nem büntetőjogi) jogszabályba vagy azon alapuló normába ütközik. A vesztegetési tényállás kereteit azonban csak olyan jogszabály vagy azon alapuló

⁹⁶ 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet 21. § (3) bek.

⁹⁷ Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium Etikai Kódexéről szóló 25/2009. (IV. 15.) KHEM utasítás (hk.)

⁹⁸ Vö. http://nav.gov.hu/data/cms52407/etikai_kodex.pdf. Letöltés: 2015. november 20.

⁹⁹ Így a Btk. eredeti tényállása tekintetében MÉSZÁR Róza: „A korrupciós bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* (szerk.: Kónya István). 3. kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 1126. o.

norma töltheti ki tartalommal, amely a jogi tárgyat, így a gazdálkodó szervezethez fűződő hűséget, a gazdálkodás rendjét, illetve a tisztességes versenyt védelmezi. A jogszabály vagy azon alapuló norma által tilalmazott előny elfogadása is csak akkor vezethet büntetőjogi felelősség megállapításához, ha az előny materiálisan jogtalan, azaz olyan jellegű és mértékű, hogy alkalmas arra, hogy a gazdálkodó szervezethez való hűséget, a gazdálkodás rendjét, illetve a tisztességes versenyt veszélyeztesse.

A jogtalanság fenti meghatározására figyelemmel a magángazdaság szférájában a hivatalihoz képest eltérő (alapvetően jóval tágabb) azon előnyök köre, amelyek tevékenységgel összefüggenek, de nem minősülnek jogtalanoknak. Jogtalanság (materiális elemének) hiányában nem tényállásszerű pl. egy üzleti ebéd meghívás, egy kisebb reklámajándék (toll, mappa stb.), illetve az együttműködés folytatásához szükséges tanulmányút elfogadása. Jogtalan előny azonban, ha a beszállító a megrendelő cég gazdasági vezetőjének részére egy fényűző mulatóban eltöltött teljes estét finanszíroz, a tárgyi ajándékot egy luxusautó képezi, vagy a „tanulmányút” ürügyén a család üdültetése zajlik.

Ezen meglehetősen komplex kérdéskör megvilágításához érdemes példának használni az utóbbi évtizedek két jelentősebb közérdeklődésre számot tartó büntető ügyében hozott döntéseket.

3.2.2.1. Az Agrobank ügy

Az Agrobank ügyben a hitelt kérő ügyféllel a bank vezetője az I. r. vádlott általában már az első megbeszélésen közölte, hogy a hitelnyújtásra – egyéb előírt feltételek megléte esetén – csak akkor kerülhet sor, ha a magánosításra kerülő részvények legalább 25 + 1%-át jelképes összegért vagy ellenérték nélkül a futamidő tartamára a Bank által kijelölt cégnek átengedi, és a Bank ennek révén részt vehet a cég irányításában és afelett fokozott ellenőrzést gyakorolhat.¹⁰⁰

Az elkövetéskor hatályos jogszabály az előny jogtalanságára még nem utalt,¹⁰¹ a Legfelsőbb Bíróság azonban azt a tényállás szövegében lényegében beleértette. Ítélete szerint „az olyan [...] előny [...]tényállásszerű” a vesztegetés szempontjából, amely „a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes, és alkalmas a védett jogi tárgy veszélyeztetésére [...]”.¹⁰²

A Legfelsőbb Bíróság szerint a ténylegesen a Bank uralma alá kerülő előnyök alapvetően a 1991. évi LXIX. törvény (Pit.) rendelkezései alapján minősültek jogellenesnek.¹⁰³ Egyrészt

¹⁰⁰ A Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. ítéletében megállapított tényállás alapján.

¹⁰¹ Vö. 3.1.1. cím.

¹⁰² Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20. o.

¹⁰³ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 20. o.

„a vádbeli időben a [...]bank részéről minden 10 %-on felüli tulajdonrész megszerzése a Pit. tilalmába ütközött”, így „jogellenes volt”.¹⁰⁴ Másrészt az I. r. vádlott különböző pénzüsszegek megfizetésére vonatkozó kérései a Pit. azon rendelkezésére tekintettel minősültek jogellenesnek, amely szerint „a hitelösszegeken és a teljes hiteldíjon túlmenően az ügyfelet a pénzüszintézzel szemben a késedelmi kamatot, illetve a bíróság által megállapított kártérítést kivéve semmilyen más címen nem terhelheti fizetési kötelezettség”.¹⁰⁵

A másodfokú ítélet nem foglalkozott érdemben azzal, hogy az előbbieken hivatkozott szabályok a vesztegetés kereteit kitöltő normának tekinthetők-e. A Legfelsőbb Bíróságnak azonban a tényállás általa meghatározott jogi tárgyára figyelemmel ezt a kérdést (ha az elméletileg egyébként nagy jelentőségű is) nem kellett külön vizsgálnia. A gazdálkodó szervezet jogszerű működése ugyanis olyan általános szinten megfogalmazott érdek, amely szinte bármelyik gazdaság-igazgatási szabály megsértése esetén sérelmet szenved.

3.2.2.2. A „hálapénz” ügy

Az ún. hálapénz ügyben megállapított tényállás szerint egészségügyi dolgozók kértek, illetve fogadtak el előnyöket szülészeti ellátással kapcsolatban.

A Kúria határozata szerint a „hálapénz az a juttatás, amelyet az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét követően a beteg vagy hozzátartozója hálája, köszönete jeléül a szolgáltatásban közreműködő egészségügyi dolgozónak nyújt”.¹⁰⁶

A „hálapénz [n]em minősül jogtalan előnynek, hiszen a jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény [Szja. tv.] 1. számú melléklete kifejezetten nevesíti [...], mégpedig akként, hogy a 7.2. pont értelmében a hálapénz [...] adóköteles jövedelem.”¹⁰⁷

A hálapénz elfogadása azonban csak akkor jogos, ha „az nem a kötelelességszegés honorálása”.¹⁰⁸

A hálapénz jogszerűsége a Kúria szerint „független a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 52. §-ának (2) bekezdésében írt előzetes munkáltatói hozzájárulás hiányától. Ez utóbbinak ugyanis csupán munkajogi [...] szempontból lehet jelentősége”, „az esetleges fegyelmi vétség megvalósulása” tekintetében.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 22. o. E megállapítások alapját a szavatoló tőkére vonatkozó ténybeli megállapítások és az elkövetéskor hatályos az ítéletben idézett (akkoriban hatályos) jogszabályi rendelkezések képezték.

¹⁰⁵ Legf. Bír. Bf.III.170/1998/5. 22. o. Pit. 51. § (4) bek. (hk.).

¹⁰⁶ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [32].

¹⁰⁷ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [29].

¹⁰⁸ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

¹⁰⁹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [30].

Nem hálapénz azonban az „előre [...] az egészségügyi ellátás, gyógykezelés megkezdése előtt [...] adott előny”, de azon előny „sem, amelyet a beteg nem saját elhatározásából, nem önként szolgáltat”,¹¹⁰ így „a kért és ennek eredményeként kapott juttatás [sem] sorolható a hálapénz kategóriájába”.¹¹¹

A Kúria tehát ezen ügyben is kerettényállásként tekintett a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tényállására. Az Agrobank ügyhöz képest viszont új fejlemény, hogy az ítélet kifejezetten megjelölt olyan jogszabályt, amely releváns a jogtalanság megítélésénél, illetve olyat is, amely nem tekinthető ilyennek.

3.2.3. Hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés

Ha az előnyt a kötelesség megszegésért fogadják el vagy adják stb., akkor az a hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés esetén is szükségképpen jogtalan. Ha viszont az előnyt az eljárási jogról való lemondás végett fogadják el vagy adják, akkor az ilyen előny jogszabályi engedély vagy rendeltetésszerű joggyakorlás esetén nem jogtalan. Nem tekinthető tehát a Btk. alkalmazásában sem jogtalannak vagy a büntető ügyben közvetítői eljárás során elfogadott vagy adott előny, illetve a keresettől való elállás fejében a munkavállaló jogos igényének kifizetése.¹¹² Nem jogtalan a becsületsértés miatt adott kártérítés kifizetése fejében a magánvádtól való elállás felajánlása, de jogtalan az ilyen típusú kár mértékét irreálisan meghaladó összeg követelése.¹¹³

A korrupció tilalomfái

Korrupciós bűncselekmények – integritásszemléletben

A tanulmány megvizsgálja, hogy milyen szerepe lehet az integritás kategóriájának a korrupciós elleni küzdelem büntetőjogi eszközeinek kialakításánál. Ennek érdekében veszi górcső alá a korrupciós bűncselekmények két alapfogalmát, nevezetesen a jogi tárgy meghatározását, illetve az előny jogtalanságát. A szerző összefüggésükben elemzi a büntetőtvényekben, a más jogszabályokban és az etikai kódexekben található azon magatartási szabályokat, amelyek a korrupció megelőzésére irányulnak.

¹¹⁰ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [32].

¹¹¹ Kúria Bhar.III.6/2015/20., Indokolás [33].

¹¹² Vida: *A közélet tisztasága ... i.m.* 427. o.

¹¹³ Vida: *A közélet tisztasága ... i.m.* 426. o.

Taboos and Corruption

Criminal offences and integrity

The author scrutinizes whether and how the notion of ‘integrity’ may influence the codification or prosecution of corruption offences. In this regard two basic concepts of corruption offences, namely protected interest and the undue nature of advantages, are analysed. The author tries to clarify the interrelation between criminal law, administrative rules and ethical codes designed to prevent corruption.